

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Ville Suuronen
TITLE	Liberalismista kohti autoritarismia: Unkarin illiberaalista poliittisesta järjestelmästä
YEAR	2025
DOI	https://doi.org/10.70483/kp.162589
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Suuronen, Ville Liberalismista kohti autoritarismia: Unkarin illiberaalista poliittisesta järjestelmästä Kosmopolis – Vol. 55: 1–2/2025 p. 63-69 https://doi.org/10.70483/kp.162589
LICENSE	CC BY

Liberalismista kohti autoritarismia: Unkarin illiberaalista poliittisesta järjestelmästä

Ville Suuronen¹

Katalin Miklóssy (2024): *Demokratian rappio: Unkarin tiellä tulevaisuuteen?* Helsinki: Tammi, 239 s.

Heino Nyssönen (2024): *Unkarilaisen autoritarismin nousu.* Tampere: Vastapaino, 202 s.

Viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana Unkarista on tullut politiikan tutkijoille erityisen kiinnostava kohde maan huolestuttavan demokratiakehityksen vuoksi. Katalin Miklóssyn ja Heino Nyssösen uudet teokset Unkarin illiberaalin poliittisen järjestelmän kehityksestä tarjoavat toisiaan täydentävät analyysit nyky-Unkarin muutoksesta liberaalidemokraattisesta valtiosta kohti autoritarismia.

Kun Viktor Orbánin johtama Fidesz-puolue hävisi parlamenttivaalit vuonna 2002 hallittuaan maata neljän vuoden ajan, Orbán julisti avoimesti, ettei isänmaa voi koskaan olla oppositiossa (vrt. Nyssönen 2024, 140; Miklóssy 2024, 111). Tästä alkoi systemaattinen työ poliittisen vallan takaisin saamiseksi ja konservatiivisten arvojen levittämiseksi kansalaisyhteiskunnassa (Greskovits 2020; vrt. Miklóssy 2024, 80–82). Fidesz nousi uudestaan valtaan vuonna 2010, ja se sai tuolloin ratkaisevan superenemmistön parlamenttiin, mikä mahdollisti laajat ja systemaattiset muutokset valtion perustaviin rakenteisiin. Fideszin vaalivoittonsa jälkeen lanseeraama ”kansallisen yhteistyön järjestelmä (NER)” johti muun muassa ennätysnopeasti läpiajettuun, vuoden 2012 alussa voimaan astuneeseen uuteen perustuslakiin – tai ”peruslakiin”, kuten Fidesz sitä kutsuu. Uudistettu perustuslaki tuli myös kansalaisille yllätyksenä, sillä se ei kuulunut Fideszin vaaliteemoihin vuoden 2010 vaaleissa. (Nyssönen 2024, 32–34.)

Vuoden 2014 kesän tunnetussa puheessaan Orbán julisti, että Unkarista tulisi ”illiberaali valtio”, jonka esikuvina toimisivat Kiinan, Venäjän, Singaporen, Intian ja Turkin poliittiset järjestelmät. Nämä järjestelmät eivät olleet liberaalidemokraattisia länsimaisessa merkityksessä. Vaikka nämä valtiot eivät kunnioittaneet länsimaisten oikeusvaltioiden keskeisiä peruseriaatteita – esimerkiksi vallan kolmijakoa, oikeuslaitoksen ja median riippumattomuutta tai vähemmistöjen oikeuksia – olivat ne Orbánin mukaan siitä huolimatta demokratioita (Orbán 2014). Vuoden 2015 pakolaiskriisin aikana Orbánin johtamasta illiberaalista järjestelmästä, joka oli äärimmäisen kriittinen Euroopan unionin pakolaispolitiikkaa kohtaan, kehkeytyi esikuva muille valtioille, joita hallitsivat nationalistiset ja maahanmuuttovastaiset liikkeet. Voidaankin sanoa, että 2020-luvulle tultaessa Orbánin autoritaarisesta Unkarista on tullut eurooppalaisen ja kansainvälisen äärioikeiston yksi keskeinen esikuva (vrt. Lendvai 2017, 199–205; Mayer 2018; Krastev & Holmes 2020, 47; Suuronen 2025). Kuten Nyssönen osuvasti toteaa, on Unkari juuri tässä mielessä ”kokoaan suurempi”, sillä ”unkarilaisten

¹ VTT, tutkijatohtori, Turun yliopiston tutkijakollegium (TIAS), <ville.suuronen@utu.fi>

haaveissa heidän maansa on maailmalle leviävän konservatiivisen vallankumouksen moottori” (Nyyssönen 2024, 15).

Nyyssösen ja Miklóssyn teokset ovatkin juuri nyt poikkeuksellisen ajankohtaisia paitsi Euroopan poliittisen polarisaation ymmärtämisen kannalta myös kansainvälisen politiikan näkökulmasta katsoen. Orbán on itse toistuvasti julistanut, että juuri hän keksi Donald Trumpin politiikkaa määrittävän patrioottisen lähestymistavan nykypolitiikkaan, ja on sittemmin toistellut, että he jakavat Trumpin kanssa konservatiivisten arvojen määrittämän ”hengellisen yhteisön” (Lendvai 2017, 246; vrt. Nyyssönen 2024, 24). Myös Orbánin niin sanottu puolueettomuus Venäjän aloittaman hyökkäyssodan suhteen näkyy käytännössä usein Venäjän propagandaa myötäilevinä mielipiteinä (vrt. kuitenkin Nyyssönen 2024, 191) – juuri tällaisia lausuntoja on kuultu myös Trumpin suusta helmikuun 2025 aikana. Saksan äärioikeistopuolue AfD:n merkittävän vaalivoiton myötä voidaan siis Miklóssyn (2024, 198) tavoin ajatella, että Orbánin Unkarissa toteuttama ”illiberaali demokratia” tai ainakin sen ihanteet ovat yhä enenevässä määrin valtavirtaistuneet myös globaalissa mielessä.

Nyyssösen ja Miklóssyn teokset lähestyvät Unkarin ongelmaa eri näkökulmista. Miklóssyn teos alkaa konkreettisilla esimerkeillä, jotka pyrkivät selittämään Orbánin ja Fideszin suosiota tavallisen kansalaisen näkökulmasta, ja etenee kohti systemaattisempaa analyysia vallan ja propagandan muodoista. Nyyssösen kirja taas tarjoaa kattavan analyysin nyky-Unkarin politiikan keskeisistä piirteistä, nojaten vahvasti mutta kriittisesti Orbánin omiin tulkintoihin Unkarin poliittisen järjestelmän ja ideologian luonteesta.

Miklóssyn teoksen ensimmäinen osa tarjoaa lukijalle sarjan konkreettisia esimerkkejä, jotka valaisevat, kuinka Unkarin politiikka ilmenee ”tavallisen unkarilaisen näkökulmasta”. Teoksen ensimmäisen osan luvut käsittelevät muun muassa eriarvoisuutta, opetusjärjestelmää, terveydenhuollon kriisiä sekä tasa-arvoa. Unkarin hallitus on esimerkiksi kuvannut poliittista järjestelmäänsä ”työperusteiseksi yhteiskunnaksi”, jossa sosiaalietuudet tulee ansaita työnteolla. Hallitus on mahdollistanut työnantajille ylityön teettämisen uudella tavalla, rajoittanut lakko-oikeutta ja heikentänyt ammattiliittojen autonomiaa (s. 19–23). Kiinnostavaa kyllä, vaikka Fideszin politiikka on hyödyntänyt ennen kaikkea yhteiskunnan rikkainta osaa, on sen kannatus vahvaa nimenomaan kaikkein köyhimmässä tuloluokassa, josta jopa 75 prosenttia kannattaa puoluetta (s. 19). Selitykseksi tähän Miklóssy tarjoaa ajatusta, että köyhien on helpompi edetä nyky-Unkarin systeemin sisällä nimenomaan valtaa miellelemällä; tulevaisuudessa Fideszin vallan haastaminen voikin olla nimenomaan rikkaiden ”luksusta” (s. 30).

Nyky-Unkarin eriarvoisuus näkyy etenkin romanivähemmistön erittäin hankalassa asemassa, sillä heistä kaksi kolmasosaa elää köyhyudessa (s. 27). Eriarvoisuus näkyy myös koulutuksessa ja sosiaalisen nousun vaikeudessa. Euroopan kattavassa vertailussa Unkarin väestö oli kolmanneksi vähiten korkeakoulutettua (32 % väestöstä) (s. 34) ja Unkarin opettajien palkkataso myös Euroopan unionin (EU) matalin (s. 42). Myös Unkarin terveydenhuolto on syvässä kriisissä. Kuten Miklóssy huomauttaa, EU:n sisältä katsoen, kuolee Unkarissa Romanian jälkeen eniten ihmisiä hoidolla mahdollisesti vältettäviin tauteihin (s. 49). Tasa-arvon ongelmat näkyvät myös naisten huonossa asemassa, joka on EU:n toiseksi huonoin (s. 64).

Kaikilla näillä valtion ja yhteiskunnan keskeisillä alueilla näkyy myös Fideszin kansalliskonservatiivinen ideologia. Fideszin propagandan näkökulmasta suuri romanivähemmistö (n. 5,5 % väestöstä) ei sovi ajatukseen ”etnisesti homogeenisestä” Unkarista, jonka alhainen syntyvyys ja korkea kuolleisuus nähdään uhkana valtion tulevaisuudelle (s. 27–29). Koulutuksen parissa esimerkkinä voidaan taas nostaa esiin CEU:n (*Central European University*) pakottaminen ulos Budapestista ideologisista syistä vuonna 2018 sekä sukupuolentutkimuksen lopettaminen koko Unkarissa saman vuoden aikana (s. 44–46; vrt. Nyssönen 2024, 64). Fideszin illiberaali ideologia näkyy ennen kaikkea tasa-arvokysymyksissä ja niin sanotun perinteisen perhemallin, kodin ja isänmaan korostamisessa. Kuten Miklóssy korostaa, hallituksen näkökulmasta sukupuoli on vain ja ainoastaan biologinen tosiasia; mikään toinen sana ei saa osakseen niin suurta halveksuntaa kuin ajatus sosiaalisesta sukupuolesta (engl. *gender*) (s. 63; vrt. Nyssönen 2024, 70 av.).

Miklóssyn teoksen johdanto ja kaksi muuta päälukua tarjoavat systemaattisen analyysin Orbánin luomasta poliittisesta järjestelmästä. Kuten Miklóssy huomauttaa, Fidesz perustettiin vuonna 1988 ja sen nimi (unk. *Fiatal Demokraták Szövetsége*, suom. Nuorten Demokraattien Liitto) viittaa puolueen alkuperäiseen liberaaliin agendaan. Puolue kääntyi kuitenkin jo 1990-luvun puolivälissä kohti kansalliskonservatismia ja pyrki kasvamaan suureksi kansanpuolueeksi korostaen kristillisiä ja konservatiivisia arvoja (s. 9, 141; vrt. Nyssönen 2024, 137). Vaikka Fidesz olikin tympääntynyt oikeusvaltion rajoittaviin elementteihin jo ensimmäisellä hallituskaudellaan vuosina 1998–2002, jolloin Orbán tuomitsi ”tuomareiden ylivalan” ja perustuslakituomioistuimen kovin sanoin, suojasivat EU- ja Nato-jäsenyysneuvottelut Unkarin demokratiakehitystä vielä tässä vaiheessa (s. 141). Orbán on sittemmin ilmoittanut avoimesti haluavansa pysyä pääministerinä aina vuoteen 2034 saakka. Puolueen laajempaan tavoitteena on kokonaan uuden poliittisen aikakauden luominen. Euroopan unionin tasolla tämä tarkoittaa nimenomaan sen haltuun ottamista, ei unionista lähtemistä (s. 9–10; vrt. Nyssönen 2024, 15).

Miklóssyn teos argumentoi, että Orbánin valta-asema on saavutettu ”pienien askelten politiikalla” (s. 11). Teoksen teoreettisena lähtökohtana on korostaa Orbánin politiikan ideologista taustaa sekä Fideszin kansalliskonservatiivista agenda: ”Viktor Orbán on häkellyttävän johdonmukaisesti toteuttanut juuri sen, minkä lupasi” (s. 10). Juuri tämän painotuksen vuoksi Miklóssy toteaa, että hän jättää tarkoituksella kuvaamatta nyky-Unkaria populismin käsitteellä. Miklóssyn mukaan populismin käsite olettaa kaksi keskeistä asiaa: yhtäältä ajatuksen politiikasta ei-ideologisena retoriikkana ”vallan säilyttämisen vuoksi” ja toisaalta näkemyksen ihmisten manipuloimisesta retoriikan keinoin. Näitä näkemyksiä vasten Miklóssy argumentoi, että Fidesz on edustanut kansalliskonservatiivista agenda johdonmukaisesti ”viimeiset vuosikymmenet”, ja pyrkii näyttämään, että Fideszin suosiota ei selitä niinkään pelkkä opportunistipopulistinen retoriikka, vaan nimenomaan puolueen kannattajille suunnatut ”konkreettiset taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset edut ja täyt” (s. 14). Juuri tämä yhdistelmä on ”puhutellut erityisesti vähemmän koulutettua maaseudun väkeä sekä vanhempaa tai uskonnollista kansanosaa” (s. 144).

Mikään tästä ei tarkoita, etteikö Miklóssy myös tunnista Unkarin autoritaarisen järjestelmän ”joustavuutta” ja ”innovatiivisuutta”. Itse asiassa Miklóssy nimenomaan korostaa, että Unkarin autoritaarisen järjestelmän kehittyminen on vaatinut jatkuvaa kalibrointia ja reagoimista ulkoisiin ja sisäisiin paineisiin – juuri tämä muuntautumiskyky yhdistettynä kansalliskonservatiiviseen aatemaailman selittää Fideszin suosiota (s. 144). Keskeisin osa Fideszin luomassa illiberaalissa poliittisessa systeemissä onkin sen systemaattinen yritys luoda ”syvää valtiota”, eli asettaa Fideszille lojaaleja päättäjiä ja viranhaltijoita ”valtion hallinnon, oikeuslaitoksen ja talouden rakenteisiin” (s. 148). Kuten Miklóssy toteaa:

Fidesz-enemmistöinen parlamentti on valinnut Unkarin presidentin, jolla on veto-oikeus lainsäädäntöön, valtakunnan pääsyyttäjän, korkeimman oikeuden tuomarit, perustuslaillisen tuomioistuimen tuomarit, medianeuvoston puheenjohtajan ja kansallisen vaalitoimiston johtajan. Suurin osa heistä pysyy virassaan 2020-luvun loppuun asti, monet jopa pitkälti 2030-luvulle saakka. Heidät voidaan vaihtaa vain kahden kolmasosan enemmistöllä.” (S. 148.)

Fideszin hallinnon valta ei kuitenkaan rajoitu vain yllä mainittuihin poliittisiin ja juridisiin rakenteisiin. Kuten Orbán on itse korostanut: ”Se, joka hallitsee mediaa, hallitsee ihmisten ajattelua” (s. 92). Fidesz hallitseekin noin 80 prosenttia Unkarin mediasta, ja Unkarissa onkin EU-maista kaikkein huonoin tilanne lehdistönvapaudella mitattuna (s. 97). Nämä systemaattiset muutokset yhdistettynä Fideszin kannattajille suunnattuihin tukiin, EU-tukien kleptokraattiseen kanavoimiseen sekä kansalliskonservatiivisen arvomaailman korostaminen on täten nyky-Unkarin politiikan ydin.

Nyysösen lähtökohtana on pyrkiä ymmärtämään Unkarin illiberaalin systeemin perusluonnetta ja sen syntyhistoriaa. Nyysösen huomauttaa heti aluksi, että nyky-Unkaria on kuvattu tutkimuskirjallisuudessa hyvinkin erilaisin termein: illiberalismi, autoritaarinen populismi, autoritaarinen uusliberalismi, diktatuuri ja fasismi ovat kaikki tutkimuskirjallisuudesta löytyviä käsitteitä ja kuvauksia (s. 11, 18–19). Nyysösen mukaan Unkarin poliittista järjestelmää tulisi kuvata ”pehmeäksi autoritarismiksi”, mikä mahdollistaa sen erottelemisen varsinaisista autoritaarisista valtioista, kuten Kiinasta. Tämä ”autoritarismin sofistikoituneempi muoto” nousee nimenomaan aiemman valtiososialismin ”pehmeästä” diktatuurista ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen seuranneesta ”kovasta” demokratiasta (s. 19, 55). Muina mahdollisina osuvina termeinä Nyysönen mainitsee ”vaaliautokratian” sekä ”kilpailullisen autoritarismin” (s. 56). Kuten Nyysönen huomauttaa, on nyky-Unkari paitsi illiberalismin, myös ”totuudenjälkeisyyden” koelaboratorio (s. 20).

Teos on jaettu viiteen päätteeseen, jotka käsittelevät Fideszin nousua, historian poliittista käyttöä, Unkaria ja sen menestystä suhteessa muihin valtioihin, kansainvälistä politiikkaa ja taloutta sekä Unkarin propagandayhteiskuntaa. Kuten Nyysönen itse toteaa, on Unkarin poliittisen systeemin kokonaisvaltainen esitleminen äärimmäisen monimutkaista, mistä syystä hän painottaa analyysissään Orbánin omia käsityksiä ja poliittista ajattelua (s. 53). Tämä ratkaisu on perusteltu, sillä kuten Orbánin elämäkerturi Paul Lendvai (2017, 81) toteaa, on Unkarin poliittinen järjestelmä paljolti nimenomaan Orbánin vallan ja persoonan määrittämä.

Miklóssyn tavoin myös Nyysönen korostaa nyky-Unkarin kansalliskonservatiivista luonnetta. Esimerkiksi Unkarin uudessa perustuslaissa sana kansakunta (unk. *nemzet*) mainitaan

yli sata kertaa. Erityisen keskeinen on ajatus Unkarin yhtenäisestä kansakunnasta sekä ajatus Unkarin vastuusta naapurimaiden unkarilaisista vähemmistöistä. Vuoden 2014 vaaleissa ensimmäistä kertaa äänestämään päässeet vähemmistöunkarilaiset kannattivatkin Fideszia merkittäväällä 95 prosentin enemmistöllä (s. 36–38, 182–185). Tätäkin tärkeämpää Fideszin vallan säilymiselle on kuitenkin itse Unkarin ”epädemokraattinen vaalijärjestelmä”, jota Fidesz on pyrkinyt manipuloidaan itselleen edulliseksi (s. 38, 50–51).

Eräs kiinnostava piirre Unkarin poliittisessä järjestelmässä on sen propagandistinen tapa hyödyntää kansanäänestyksiä ja niin sanottuja ”kansallisia konsultaatioita”. Mainittuja kansanäänestyksiä on ollut vain kaksi, koskien EU:n kaavailemia pakolaiskiintiöitä vuonna 2016 ja seksuaalivähemmistöjen asemaa vuonna 2022. Vaikka kummassakin näistä äänestysprosentti jäi alle vaaditun viidenkymmenen, on hallitus käyttänyt näiden äänestysten Fideszin kantoja lähes yksimielisesti myötäileviä tuloksia propagandassaan mandaattina hallituspolitiikalleen (s. 59). Kansanäänestysten lisäksi Orbánin hallitus on myös hyödyntänyt niin sanottuja kansallisia konsultaatioita, joita voidaan Nyssösen mukaan pitää ”koko Orbánin luoman järjestelmän ytimenä”. Nämä konsultaatiot eivät ole kansanäänestyksiä, mutta kuitenkin enemmän kuin mielipidetiedusteluja. Verorahoilla toteutetut kyselyt ovat koskeneet erilaisia aiheita aina eläkkeistä perustuslakiin ja sosiaalisista sekä taloudellisista kysymyksistä maahanmuuttoon ja terrorismiin. Unkarissa nämä kyselyt edustavat ”poliittisen agendan asettamisen muoto[a]” ja potentiaalisesti myös vientituotetta muille autoritaarisille hallinnoille. (S. 60–62.)

Nyssösen teoksen historian käyttöä käsittelevä luku on erityisen kiinnostava. Kuten kirjoittaja toteaa, ”vanhat kertomukset unkarilaisten alkuperästä ovat palanneet osaksi identiteettitehtailua” (s. 75). Historiallisten ja myyttisten tarinoiden lisäksi Orbánin politiikkaa on määrittänyt paitsi radikaali kritiikki länsimaista liberaalidemokratiaa kohtaan, myös taistelu Unkarin kommunistista menneisyyttä vastaan. Itse asiassa Unkari ei ole enempää eikä vähempää kuin ”historiankäytön mallimaa”, mitä edustaa etenkin vuosiin 1989 ja 1956 liittyvä symboliikka ja identiteettipolitiikka (s. 102). Tämä heijastuu myös Unkarin perustuslain pitkässä ja ideologisesti värityneessä johdannossa, joka korostaa unkarin historiallista identiteettiä (s. 118). Esimerkkeinä unkarilaisesta muistin politiikasta voidaan mainita holokaustin kieltämisen rinnalle tehty lakimuutos, joka kielsi kommunismin rikosten kieltämisen vankeustuomion uhalla. Fideszin perustuslaissa Unkarin sosialistinen työväenpuolue sekä muut järjestelmää edustaneet poliittiset organisaatiot kuvataan rikollisjärjestöinä (s. 98–99). Sama ilmiö on näkynyt myös esimerkiksi yksittäisen hahmojen maineenpalautuksina, mitä edustaa esimerkiksi vuoden 1956 kansannousun symbolisen hahmon Imre Nagyn rehabilitointi (s. 96). Retoriikasta huolimatta kuitenkin moni entinen kommunisti on yksinkertaisesti siirtynyt tukemaan Orbánia (s. 101). Suomalaiselle lukijalle kiinnostavaa lienee nyky-Unkarin hallituspiirien pyrkimys identifioitua myyttiseen menneisyyteen hunneina ja sitä kautta ”turkkilaiseen maailmaan” suomalais-ugrilaisuuden sijaan (s. 115).

Kuten Miklóssy, myös Nyssönen analysoi Unkaria laajasti erilaisten indeksien ja tilastojen valossa (s. 131–161). Unkarin erityisinä murheenkryynejä Nyssönen mainitsee sen heikot sijoitukset oikeusvaltiovertailussa, lehdistönvapaudessa sekä korruptioindeksissä, jois-

sa kaikissa Unkari sijoittuu EU:n huonoimmille sijoille (s. 154–158). Erityisen kiinnostavana kuriositeettina voidaan mainita unkarilaisten itsensä lanseeraamaan *Corvinus Institute for Advanced Studies*- tutkimusinstituutin kehittämä ”Social Futuring -indeksi”, joka länsimaisista tutkimusinstituuteista poiketen on antanut Unkarille ja Puolalle erityisen hyvät arvostamat elämänlaadun osalta (s. 147).

Kuten Nyssösen korostaa teoksensa kansainvälistä politiikkaa ja taloutta koskevassa osiossa, on EU-jäsenyydellä edelleen vahva kannatus unkarilaisten parissa (s. 168). Unkarin EU-jäsenyydelle löytyykin paljon hyvin käytännöllisiä syitä: Maa on yksi suurimmista EU-tukien saajista, ja sen alhainen henkilö- ja yritysverotus houkuttelevat eurooppalaisia yrityksiä maahan. Toisaalta myös Unkarin viennistä jopa 85 prosenttia suuntautuu EU:n sisämarkkinoille (s. 164, 168). Sen sijaan, että Unkari haluaisi lähteä unionista, on Orbánin tavoitteena nimenomaan yhdistää koko eurooppalainen ”laitaoikeisto” (s. 175). Orbánin retoriikka onkin painottanut yhä voimakkaammin ajatusta Unkarista todellisten eurooppalaisten ja kristillisten arvojen suojelijana (s. 176; vrt. 117).

Nyssösen teos päättyy erilaiseen lopputulemaan kuin Miklóssyn: Olennaista Nyssösen näkökulmasta on nimenomaan Orbánin systeemin ”kameleonttimaisuus”. Juuri tämä vaikeus nimetä ja määrittää sen perustavaa luonnetta tekevät siitä kiintoisan tutkimuskohteen. Orbánin systeemin ytimessä on nimenomaan ”poliittisen vallan säilyttäminen” (s. 257). Unkarin Kansallisen yhteistyön järjestelmää kuvaa ”synteesi uuden järjestelmän ensimmäisten vuosikymmenten uusliberalismista ja sitä edeltäneestä paternalistisesta valtiososialismista” (s. 260). Illiberaali Unkari ei ole lopulta muuta kuin keisarin uudet vaatteet: autoritaarinen valtio, jossa pieni piiri hallitsee ja päättää ja jossa se varmistaa tukensa vaaleissa, jotka ovat vapaat mutta epäreilut (s. 273).

Miklóssyn ja Nyssösen teokset tarjoavat erinomaisen johdatuksen nykyisen Unkarin poliittiseen tilanteeseen sekä uskottavat analyysit niistä kehityslinjoista ja syistä, jotka ovat johtaneet nykyiseen tilanteeseen. Kumpikin teoksista olisi kuitenkin voinut hyötyä tarkemmasta käsitteiden käyttämisestä. Miklóssyn antama lyhyt populismin määritelmä pelkkänä retoriikkana ja silmänlumeena on ongelmallinen, sillä monet keskeiset populismin tutkijat nimenomaan korostavat ideologiaa ja/tai ideoita populismin keskeisenä määrittävänä tekijänä (ks. Mudde 2017; Moffit 2020). Miklóssyn lähestymistapaa voidaan kuitenkin ymmärtää myös kritiikkinä suhteessa populismitutkimukseen, joka nimenomaan korostaa populismia joko käytännöllisenä strategiana tai diskursiivisretorisena tyylinä (ks. Moffit 2020). Vaikka Miklóssyn teos onkin vakuuttava ja hyvin kirjoitettu, jättää teos avoimeksi kysymyksen siitä, missä määrin Fideszin propaganda toimii samaan aikaan hyödyllisenä silmänlumeena uusliberaaleille uudistuksille ja rikkaiden etujen ajamiselle (vaikka kyseessä onkin teema, jota myös Miklóssy läpi teoksensa itsekin korostaa).

Myös Nyssösen teos olisi hyötynyt tarkemmasta käsitteellisestä analyysistä. Ajatus Unkarin ”pehmeästä autoritarismista” olisi voitu esittää kattavammin ja suhteessa uudempaan teoreettiseen kirjallisuuteen. Nyssösen nojaa analyysissään pitkälti Juan Linzin vuonna 1964 esittämään tunnettuun määritelmään autoritaarisuudesta (s. 28–29) ja päättää olla ottamatta kantaa laajemmin nykyiseen, uudenlaiseen fasismikeskusteluun (s. 275). Jos nyky-Unkarin

illiberalismissa ei ole kyse muusta kuin keisarin uusista vaatteista ja jos koko systeemin ydin on sen kameleonttimaisuudessa, kuinka voimme selittää Unkarin asemaa nykyisen ääri- ja laitaioikeiston esikuvana?

Näitä käsitteellisiä ongelmia ja ristiriitoja voidaan lähestyä myös konkreettisempien esimerkkien kautta. Viitaten Orbánin vuonna 2014 pitämään puheeseen, jota voidaan pitää ensimmäisenä kertana, kun merkittävä poliitikko käyttää illiberalismin käsitettä myönteisessä mielessä itsekuvausena (Laruelle 2022, 306), Nyysönen toteaa seuraavasti:

Alun perin Orbánin puheessa oli kyse valtion eikä demokratian saamasta lisämääreestä. Käsite lähti kuitenkin laukalle ja päätyi keskustelussa virheellisesti demokratian etuliitteeksi. On hyvin mahdollista, ettei Viktor Orbán tai hänen puheensa kirjoittaja yksinkertaisesti ollut tietoinen edellä mainitun 'illiberaalin' historiallisesta taustasta. Siten Unkarin 'illiberaali demokratia' perustuu ajatusvirheeseen, joka ilmestyi myös Viktor Orbánin seuraavan vuoden kesäpuheeseen. (S. 56.)

Ottaen huomioon, että Orbán on myöhemmissä puheissaan systemaattisesti puhunut nimenomaan illiberaalista demokratiasta ja yleisemmin illiberalismista länsimaisten liberaalidemokraattisten yhteiskuntien konkreettisena vastakuvana, on vaikea nähdä, miksi kyseessä olisi ”ajatusvirhe” (vrt. Suuronen 2025).

Näistä käsitteellisistä ongelmista huolimatta sekä Miklóssyn että Nyysösen hyvät ja kattavat teokset tarjoavat suomenkieliselle lukijalle erinomaisen mahdollisuuden tutustua nykyisen Unkarin poliittiseen tilanteeseen. Ne ovat erittäin suositeltavaa luettavaa kaikille äärioikeiston noususta sekä Euroopan polarisaatiosta ja poliittisesta kriisistä kiinnostuneille.

Lähteet

- Greskovits, Béla (2020): ”Rebuilding the Hungarian right through conquering civil society: the Civic Circles Movement”. *East European Politics*, 36(2), 247–266. <https://doi.org/10.1080/21599165.2020.1718657>
- Krastev, Ivan & Stephen Holmes (2020): *The light that failed: A reckoning*. Penguin.
- Laruelle, Marlene (2022): ”Illiberalism: A conceptual introduction”. *East European Politics*, 38(2), 303–327. <https://doi.org/10.1080/21599165.2022.2037079>
- Lendvai, Paul (2017): *Orbán: Europe's new strongman*. Hurst & Company.
- Mayer, Gregor (2018): ”Das schlechte Vorbild: Viktor Orbán und die Verrohung der Sitten in Europa”. *Südosteuropa-Mitteilungen*, 58(2), 22–39.
- Moffit, Benjamin (2020): *Populism*. Polity.
- Mudde, Cas (2017): ”Populism: An ideational approach”. Teoksessa: C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, P. Ochoa Espejo & P. Ostiguy (toim.) *Oxford handbook of populism*. Oxford University Press, 27–47.
- Miklóssy, Katalin (2024): *Demokratian rappio: Unkarin tiellä tulevaisuuteen?* Tammi.
- Nyysönen, Heino (2024): *Unkarilaisen autoritarismin nousu*. Vastapaino.
- Orbán, Viktor (2014): Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp. 26.7.2014. https://2010-2015.miniszterelnok.hu/in_english_article/_prime_minister_viktor_orban_s_speech_at_the_25th_balvanyos_summer_free_university_and_student_camp
- Suuronen, Ville (2025): ”Antiliberalism and counter-enlightenment for the 21st century: Viktor Orbán's illiberal political ideology”. *Government and Opposition*, 1–21. <https://doi.org/10.1017/gov.2025.5>